

avârız hânelerinden alınan kürekçi akçesi senede 248 yük (621 kese) akçedir (Hezarfen Hüseyin Efendi, s. 169). Hassa ahırlarına at ve diğer gerekli malzemeyi temin için de çeşitli bölgelerden ocaklıklar tayin edilmiştir.

Bazı askerî görevlilerin ücretlerine karşılık kendilerine tahsis edilen gelirler de ocaklık olarak anılır. Bu usul, özellikle sınır bölgelerinde görev yapan kale muhafızlarının maaşlarını zamanında ve düzenli biçimde almasını sağlamaya yönelik bir uygulamadır. Kale görevlilerine ayrılan ocaklık gelirleri çoğunlukla mukâtaa gelirlerinden oluşuyordu. Meselâ 7 Cemâziyelevvel 1047 (27 Eylül 1637) tarihli bir ahkâm kaydında Van Kalesi neferatının bir yıllık mevâcib yekûnünün 120.000 kuruş olduğu, 35.000 kuruşunun ocaklık gelirlerinden sağlandığı belirtilmektedir (BA, MAD, nr. 3443, s. 143). 1036'da (1627) Özi eyaletindeki kalelerde görev yapan müstahfızlar ve 1042-1043 (1632-1633) yıllarında Musul Kalesi kullarının mevâcibleri için bir kısım mukâtaa gelirleri ocaklık olarak bağlanmıştır (Göyünç, s. 276). Kars eyaletine bağlı Oltı sancağının has gelirlerinin tamamı da ocaklık tarikiyle Oltı kullarının mevâciblerine ayrılmıştır (Turan, s. 222-223).

Osmanlılar'da malî teşkilât ve mukâtaa sistemi içinde ocaklık uygulaması XVII ve XVIII. yüzyıllarda geniş ölçüde gerçekleştirilmiştir. Meselâ maden mukâtaası gelirlerinden ocaklık olarak yapılan mahsup miktarı 1063'te (1653) 12.496.183 akçe iken 1122'de (1710) 2.780.675'e gerilemiştir. Aynı zaman dilimi içinde haslar mukâtaasındaki ocaklık payı başlangıçta % 57 iken daha sonra % 0,29'a düşmüştür. İstanbul, Bursa, Avlonya, Kefe mukâtaalarında da benzeri bir düşüş eğilimi dikkati çeker. XVIII. yüzyıldan sonra ocaklık uygulaması malî denetim ve merkezileşme çerçevesinde azaltılmıştır.

#### BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 59, s. 66, hk. 285; nr. 69, s. 391, hk. 577; BA, MAD, nr. 3443, s. 143; BA, A.RSK, nr. 1551, 1560, 1564, 1568, 1572, 1573; BA, A.NŞT, nr. 1138, 1355; BA, KK, nr. 253, 266; Ayn Ali, *Kavânin Âli-Osmân*, tür.yer.; Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-beyân fî Kavânin-i Âli-Osmân* (haz. Sevim İlğürel), Ankara 1998, s. 169; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 113, 237; Şerafettin Turan, "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İdarî Taksimatı", *Atatürk Üniversitesi 1961 Yıllığı*, Ankara 1963, s. 210-227; Nejat Göyünç, "Yurtluk-Ocaklık Deyimleri Hakkında", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 269-277; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, İstanbul 1992, IV, tür.yer.; İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, Ankara 1992, tür.yer.; Orhan Kılıç, *18. Yüzyılın İlk Yarısında*

*Osmanlı Devleti'nin İdarî Taksimatı-Eyalet ve Sancak Tevcihati*, Elazığ 1997, tür.yer.; a.m.f., "Ocaklık Sancakların Osmanlı Hukukunda ve İdarî Tatbikattaki Yeri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XI/1, Elazığ 2001, s. 257-274; a.m.f., "Klasik Dönem Osmanlı İdarî Sisteminde Hükümet Sancakları: Hakkâri Hükümeti Örneği", *TTK Bildiriler*, XIV (2002), II/1, s. 703-720; Baki Çakır, *Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2003, bk. İndeks; Yaşar Yücel, "Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyona (Adem-i Merkeziyet) Dair Genel Gözlemler", *TTK Belleten*, XXXVIII/152 (1974), s. 657-708; N. Filipoviç, "Ocaklık Timars in Bosnia and Herzegovina", *POF*, XXXVI (1987), s. 149-180.



ORHAN KILIÇ

#### OGAN, Mehmet Râif

(1887-1976)

**Dinî ve millî konularda yazıları ve yayınları bulunan fikir adamı, eğitimci, yazar.**

İstanbul'da doğdu. Babası İsmail Hakkı Bey, annesi Fatma Necile Hanım'dır. Medrese-i Edebiyye'de ve İstanbul Lisesi'nde okudu. Dârülmualimîn-i Âliye ile Dârülfünun Edebiyat Şubesi'ni ve Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Dinî ilimler konusunda kendini geliştirmek için Şeyhülislam Mûsâ Kâzım Efendi'den kelâm, Hoca Hayri Efendi'den mantık, M. Necati Lugal'in babası Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi'den Farsça dersleri aldı. İzmirli İsmâil Hakkı'dan istifade etti. Arapça, Farsça ve Fransızca'yı iyi derecede öğrendi. Fatih Numune ve Mahmud Şevket Paşa Numune mekteplerinde öğretmenlik, Vaniköy'de Serasker Rızâ Paşa Yalısı'nda açtığı Rehber-i İttihâd-ı Osmânî ile Şark idâdîlerinin müdürlüğünü yaptı. Rehber-i İttihâd'da ders verenler arasında Mustafa Şekip Tunç ile Peyami Safa, öğrenciler arasında da Fahrettin Kerim Gökay ile Necip Fazıl Kısakürek'in bulunduğu bilinmektedir. Eğitimciliğiyle beraber eli yıldan fazla gazetecilik yapan Râif Ogan, II. Dünya Savaşı yıllarında Balkan, Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinde inceleme gezilerinde bulundu. *Türk İzciler Birliği İzci Gazetesi* ile (1925-1928) *İslâm Dünyası* (1952-1954) dergilerini yayımladı. *İslâm Dünyası*'nda "Fâtih Sultan Mehmed Han Konuşuyor" başlıklı bir yazıyı iktibas yoluyla neşinden dolayı dergi kapatıldı, kendisi de 163. maddeden suçlanarak beş ay hapse mahkûm oldu. Bu sırada eşi ve annesi üzüntüden vefat etti. Hapisten sonra bir müddet sürdürdüğü küskünlük ve sesizliğini yakın dostu Eşref Edip'in (Fergan) ısrarıyla bozarak onun çıkardığı *Sebilür-reşâd* dergisinde yeniden yazmaya başla-

dı (1956). Ayrıca *İslâm, Türk Yurdu, Büyük Doğu* gibi mecmualarla *Yeni Sabah*'ta dinî ve fikrî yazılar kaleme aldı. Kibar ve heybetli bir İstanbul beyefendisi diye nitelendirilen M. Râif Ogan, İstanbul Türkçesi'ni çok iyi kullanan geniş kültürlü bir kalem sahibiydi. İsmail Hami Danişmend'in İstanbul Harbiye'deki evinde her cumartesi bir araya gelerek tarih-edebiyat-din ve memleket meselelerini tartışan milliyetçi-muhafazakâr aydınlar arasında yapılan toplantıların müdâvimlerinden oldu. 19 Ekim 1976'da İstanbul'da vefat etti.

**Eserleri. 1. Türkiye'deki Masonluk İç Yüzü ve Sırları** (İstanbul 1951). Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi üzerine hükümeti, halkı ve özellikle gençleri uyararak ve Atatürk'ün kapattığı mason derneğinin yeniden açılmasının tehlikelerine işaret etmek amacıyla yazılan eser, masonluk konusundaki incelemelerle masonların kendi yayımlarından yapılmış iktibaslardan ve belgelerden oluşmaktadır. Arka kapaktaki "basılı olanlar" listesinde mevcut *Türkiye Farmasonluğunun İç Yüzü* adlı kitabın nüshalarına kütüphanelerde rastlanmamıştır. **2. Sultan Abdülhamid II ve Bugünkü Muarızları** (İstanbul 1956). Peyami Safa'nın Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan'la yaptığı ve *Milîyet* gazetesinde yayımladığı konuşmada padişah hakkında hakarete varan ithamları cevaplandırmak ve tarihî gerçekleri ortaya koymak üzere kaleme alınmış ve yayımlandığında büyük ilgi görmüş olan eserin ikinci baskısına Abdurrahman Şeref Bey'in "Sultan Abdülhamid-i Sâni ve Süret-i Hal'i" ile Ahmed Refik'in [Altınay] "Sultan Abdülhamid-i Sâni'nin Na'şî Önünde" başlıklı makaleleri de ilâve edilmiştir (İstanbul 1965). **3. İslâm Hukuku** (İstanbul 1956). Başvekil Adnan Menderes'in ortaokullara din dersi konulacağına dair Konya'da yaptığı konuşma üzerine Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili Yusuf Hikmet Bayur'un Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verdiği önergede bu derslerin konulması-



Mehmet  
Râif Ogan



nı engellemek için İslâm dini hakkında ile-ri sürdürdüğü ithamlara ve açıklanmasını istediği sorulara karşı *İslâm Dünyası* dergisinde yayımladığı cevaplardan oluşmuştur. 4. *Türk Tarihinde Vicdan Hürriyeti: Fatih Sultan Mehmed'in Bizans'taki "Intelligence Service"-i-Sayın Bay Hafız Ali Rıza Sağman'a Cevap* (İstanbul 1957). Ali Rıza Sağman tarafından kaleme alınan *İstanbul'un Fethi Hakkında Enteresan Bir Fetva* adlı broşürdeki (İstanbul 1957) görüşleri tenkit için hazırlanmıştır. 5. *Misyonerlerin Şahıslara, İş Yerlerine, Evlere Yolladıkları Broşüre Cevaptır* (İstanbul 1965). Dış kapakta adı *Hristiyan Broşürlerine Karşılık 1. Misyonerlik* şeklindedir. 6. *Başvekilin Nutku Münasebetiyle Hikmet Bayur'a Cevap* (İstanbul, ts.). 7. *Menderes'in Konuya Nutku ve Mekteplerde Din Dersleri* (İstanbul, ts.). Eşref Edip, Peyami Safa'nın neşrettiği *Türk Düşüncesi* dergisindeki "Dinde Reform" anketine verdiği cevabı Ali Fuat Başgil, Nurettin Topçu, İsmail Hami Danişmend ve Râif Ogan'ınkilerle birlikte *Dinde Reform* adlı eserde yayımlamıştır (İstanbul 1959).

Öğretmenlik ve idarecilik yaptığı sırada okullarda oynanmak üzere *Tehlike Karşısında* (İstanbul 1341), *Çilek* (İstanbul 1341), *Büyük-Küçük* (İstanbul 1341), *Mukaddes Ateş* (İstanbul 1341), *Haklı Yalan* (İstanbul 1341) adıyla küçük piyesler kaleme alan M. Râif Ogan, Harold Parfitt'den *Tatbikatlı İzci Muhtırası* adlı bir kitap çevirmiştir (İstanbul 1339). Ogan'ın, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde şarkiyatçı Alfred Guillaume'un 11-17 Mayıs 1953'te verdiği "Garpta İslâm Tetkikleri" başlıklı beş konferansındaki (*İslâm Tetkikleri*, I/1-IV, s. 119-145) yanıtlarını ve tarafgirliğini ortaya koymak için *İslâm Dünyası* dergisinde (III/63-73 [1953]) verdiği cevaplar ayrıca basılmıştır (Parlakışık, s. 27-28).

M. Râif Ogan'ın 28 Mart 1952'de ilk sayısını çıkardığı *İslâm Dünyası* adlı dergi 69. sayıya kadar ayda dört defa, daha sonra on beş günde bir on altı sayfa halinde yayımlanmıştır. Her sayısında imzalı veya imzasız birkaç yazı M. Râif Ogan'a ait olup eşi Fatma Ogan'ın da her sayıda yazısı bulunmaktadır. Diğer yazarlar arasında Ali Fuat Başgil, Hasan Basri Çantay, Ali Kemal Aksüt, Kâmil Miras, Ahmet Hamdi Akseki, Celâl Nuri İleri, Muzaffer Ozak gibi isimler yer almaktadır. Nurettin Topçu ve Mehmet Kaplan da *Komünizmle Mücadele* ve *Hareket* dergilerinden aktarılan yazılarıyla bu imzalara eklenebilir. Der-

ginin yayın politikası İslâm dininin ileriliği, çalışmayı, medeniyeti, ahlâkı destekleyen üstün bir din olduğunu anlatmak, İslâm dünyasından haberler vermek, İslâm dini-ne ve millî an'anelere açıktan veya gizlice saldıran her şahıs veya kurula cevap vermek şeklinde özetlenebilir. Nitekim dinî ve millî konularda yanlış fikirler ileri süren Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Bedevi Kur'an, Yusuf Hikmet Bayur, Yusuf Ziya Yörükân, Kadırcan Kafılı, Halil Nimetullah Öztürk, General Cemil Conk, Nadir Nadi, Nurullah Ataç ve Tarabya metropoliti Yakovos'a karşı çoğu M. Râif Ogan tarafından kaleme alınmış seri yazılar dikkat çekmektedir. Bu tür yazıların en hacimlilerinden biri, 81. sayıdan başlayan ve 84-87. sayıların tamamını kapladıktan başka 88. sayı da devam eden Yakovos'u eleştiren yazılarıdır. Dergi 20 Ağustos 1954'te çıkan 97. sayının ardından Ogan'ın hapsedilmesi üzerine kapanmıştır.

#### BİBLİYOGRAFYA :

M. Raif Ogan, *Türkiyedeki Masonluk İç Yüzü ve Sırları*, İstanbul 1951, arka kapak; a.mlf., *Fatih Sultan Mehmed'in Bizanstaki "Intelligence-Service"i*, İstanbul 1951, arka kapak; a.mlf., "Felsefe ve Kelâm Mevzuları: Sualler ve Cevaplar", *SR*, IX/209 (1955), s. 134; Osman Nebioğlu, *Türkiye'de Kim Kimdir?*, İstanbul 1958, s. 456; Özege, *Katalog*, I, 184, 231; III, 1219; IV, 1770, 1786; Hasan Duman, *Katalog*, s. 424; Ahmet Parlakışık, *Oryantalizmin Soruları*, İstanbul 1995, s. 27-28, 93-134; Eşref Edip, "Haberler", *SR*, IX/207 (1955), s. 110; "M. Raif Ogan'ın Yeni Eserleri", a.e., IX/224 (1956), s. 284; "Dinde Reformcular", a.e., XII (1956), s. 96; "Niçin Çıkıyoruz?", *İslâm Dünyası*, sy. 1, İstanbul 1952, s. 2; "Raif Ogan ile Mülakat", *Büyük Gazete*, sy. 10, İstanbul 30 Haziran 1976, s. 14; Ergun Göze, "Raif Ogan Merhum", *Tercüman*, İstanbul 13.02.2004.



MUSTAFA UZUN

### OĞLAN ŞEYH

(bk. İSMÂİL MA'ŞUKİ).

### OĞLANLAR ŞEYHİ

(bk. İBRÂHİM EFENDİ, Olanlar Şeyhi).

### OĞLANLAR TEKKESİ

İstanbul Aksaray'da  
XV. yüzyılda kurulmuş bir tekke.

Cerrahpaşa caddesiyle Millet caddesinin kavşağında Aksaray Karakolu'nun yanında bulunan yapı 1957'de Millet caddesinin açılması sırasında yıktırılmış, türbe, sebil ve çeşme yakınındaki Murad Paşa Camii'nin

avlusuna taşınmıştır. Kaynaklarda Cism-i Latîf, Gavsî, Oğlan Şeyh, Oğlan Şeyh İbrâhim Efendi, Olanlar, Şeyh İbrâhim Efendi ve Yakub Ağa Tekkesi adlarıyla da geçer. Tekke, Fâtih Sultan Mehmed döneminde 1453-1461 yılları arasında Sekbanbaşı Yakub Ağa tarafından kurulmuştur. 1546 tarihli *İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri*'nde aynı kişinin Beyazıt'ta inşa ettirdiği mescidden söz edilirken vakfettiği gayri menkuller sayılmakta, bu gelir kaynaklarından bir kısmının Aksaray'daki tekkesi için ayrıldığı belirtilmektedir. Ancak tekkenin ilk dönemine ait bilgilerin sınırlı olması sebebiyle bu kuruluşun XVII. yüzyılın başlarına kadar hangi tarikata bağlı bulunduğuna bilinmemektedir.

XVII. yüzyılın başlarında tekke Oğlanlar Şeyhi (Olanlar Şeyhi) İbrâhim Efendi tarafından yeniden canlandırılmıştır. İbrâhim Efendi, Aziz Mahmud Hüdâyî ve Abdülâhad Nûrî'den feyiz almakla birlikte ikinci devre Melâmîler'inden sayılır. *Dil-i Dâna* adlı eserinde Melâmî kutbu İdrîs-i Muhtefî ile görüşüğünü kaydeden İbrâhim Efendi dönemin tanınmış Melâmîler'inden Lâmekânî Hüseyin'in müntesiplerindendir. XVII. yüzyılın ilk yarısında Bayramî Melâmîliği'nin temsil edildiği Oğlanlar Tekkesi'nin bu tarihten itibaren hangi tarikata bağlandığı tesbit edilememekte, ancak XIX. yüzyılın başlarında Dede Efendi lakaplı bir şeyh tarafından Halvetiyye'nin Şâbâniyye koluna intikal ettirildiği bilinmektedir. 1871'de Mısır Hıdivi İsmâil Paşa'nın zevcesi Mehveş Hanımefendi'nin yeniden inşa ettirdiği tekke Kâdiriyye tarikatına bağlanarak meşihatında Şerif Ali Efendi, Hüsnü Efendi ve Meclis-i Meşâyih reislerinden Mustafa Saffet Efendi (Yetkin) (ö. 1950) bulunmuştur. Ayın günü XIX. yüzyılın ilk yarısına ait kaynaklarda çarşamba, 1889-1890 tarihli *Mecmûa-i Tekâyâ*'da perşembe olarak gösterilmekte, Dahiliye Nezâreti'nce hazırlanan 1301 (1883-84) tarihli istatistik cetvelinde tekkede on erkekle altı kadının ikamet ettiği belirtilmektedir.

Dört katlı kâgır bir yapı olan tekke dışarıdan yaklaşık 17 × 19,50 m. ölçüsündedir. Duvarları tuğla ile örülmüş, zemin katın caddede üzerindeki güney cephesinde türbe-sebil ile çeşmenin bulunduğu kesim mermerle kaplanmış, kırma çatısı alaturka kiremitlerle örtülmüştür. Zemin katın ekseninde güney yönünde türbe-sebil, bunun gerisinde tevhidhâne, bu bölümlerin doğusunda haremle çeşme, batısında selâmlık yer alır. Kare planlı (7 × 7 m.) tevhidhânenin girişi kuzey yönündeki küçük avluya açılır. Bu yönde kemerleri dört adet